

Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)

Ahmet Özgür GÜVENÇ (2014), Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013), Gece Kitaplığı, Ankara. 460 s. ISBN 9786053240648

Sahra İpek EDİS*

Dede Korkut, Aralık 2016/11: 133-135

Dede Korkut Kitabı'nı gerek Türkiye'de gerekse Türkiye dışında birçok araştırmacı tarafından filoloji, tarih ve karşılaştırmalı folklor bakımından ele alıp incelemiştir. Sadece Türkiye'de yapılan çalışmaların sayısı binin üzerindedir (Bekki, 2015). Heinrich Friedrich Von Diez'in 1815'te "Tepegöz"ün Almanca'ya ilk çevirisinin yer aldığı eserle bilim dünyasına tanıtılıp üzerinde incelemelere başlanan Dedem Korkut Kitabı, o günden beri Türkolojinin eskimeyen ve tüketilemeyen konularından biri olarak araştırmacıların ilgisini çekmiştir ve çekmeye de devam edecektir.

Metinlerarasılık, yazıya geçirilmiş folklorik ürünlerin benzerleriyle karşılaştırılabilirliğine, böylelikle, derin yapıda belli bir türe ilişkin değişmezlerin belirlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Son dönemde, pek çok araştırmacı, bu kuramdan hareketle birçok folklorik ürünü ele almış ve incelemiştir. *Millî Folklor Dergisi* de 108. sayısını (Kış 2016) "Metinlerarasılık-Göstergebilim"e ayırmıştır. Ahmet Özgür Güvenç'in "*Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)*" başlığıyla yayımlanan eseri de bu bağlamda öne çıkan bir çalışma olarak araştırmacıların dikkatini çekmektedir. İlk baskısı Haziran 2014'te yapılan eser, 13.5x20 ebatlarında olup 468 sayfadan oluşmaktadır.

Ahmet Özgür Güvenç, Dedem Korkut boylarından Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesini, metinlerarası ilişkiler bağlamında ele alarak bu hikâyenin "yenidenyazma" sürecini incelemiştir. İncelenen metinler, 1923 -2013 yılları arasında yayımlanan metinlerden seçilmiştir. Çalışma, bir giriş ile iki bölümden oluşmaktadır.

Kitabın giriş kısmında, yazar, incelemesinde kullandığı yöntem olan metinlerarasılık kavramına yer vermiştir. Metni salt kendisi bağlamında ele almaktansa, diğer metinlerle

* Ahi Evran Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, sahraedis@hotmail.com

kurduğu ilişkiler bağlamında ele almayı öneren metinlerarasılığın ilişki biçimlerine (alıntı, aşırma, gönderme vs.) de yine bu bölümde değinmiştir. Kitapta yer alan teorik bilgiler, son derece sade ve anlaşılır bir biçimde okuyucuya aktarılmaktadır.

Giriş bölümünde yer alan “Folklor ve Metinlerarasılık” başlığı altında birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılan ve çoğu defa da karıştırılan “ana metin”, “alt metin”, “eş metin”, “benzer metin” kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde, çeşitli halk edebiyatı ürünlerinden yola çıkılarak folklor ve metinlerarasılık ilişkisi üzerinde durulmuştur. Buna göre, folklorik ürünlerde, kendinden önceki yazarlardan kopma arzusu, geleneği sürdürme isteği, hâlihazırda var olan bir esere beslenen sempati gibi nedenler, metinlerarası ilişkilerin doğmasına yol açmaktadır. Unutulmaya yüz tutan folklorik ürünlerdeki metinlerarasılığın, onların canlı kılınması girişimi olarak görüldüğüne de bu bağlamda değinilmiştir.

Giriş bölümünün son kısmı, “Halk Kitaplarına Devlet Müdahalesi” başlığını taşımaktadır. Cumhuriyet’e giden yolda Mustafa Kemal Atatürk’ün daha 1921’de Türk Eğitim sistemini yenileme ve dönüştürme çabası içerisine girdiği bilinmektedir. O dönemde birçok eser, eğitim- öğretim alanında tanımlanan hedefler kapsamında yeniden yazılmıştır. Bu bölümde verilen örneklerden hareketle, metinlerarasılığın doğal olmayan süreçlerle de oluşabileceği ortaya konulmuştur.

Kitabın birinci bölümünde, Dede Korkut Kitabı’nı kültürel ve tarihi boyutlarıyla ele alan Güvenç, yerli ve yabancı araştırmacıların bu abideyle ilgili görüşlerine yer vermiştir. Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi Boyu, Dresden nüshası dikkate alınarak incelenmiştir. İncelemede, Muharrem Ergin’in, *Dede Korkut Kitabı I Giriş,-Metin Faksimile* adlı eseri “alt metin” yani “asıl metin” olarak kullanılmış ihtiyaç oldukça diğer araştırmacıların metin yayınlarına da başvurulmuştur.

Dede Korkut boylarının bugüne kadar birçok yorumu yapılmış ve yeniden yazılıp yayımlanmıştır. Hatta sinemaya, çizgi romana, radyoya uyarlanmıştır. Bu noktada, her yeniden yazımın bir başkalaşımı, bir dönüşümü beraberinde getirdiği söylenebilir. Özellikle folklorik ürünlerdeki bu dönüşümleri anlamlandırmada motifler büyük önem taşımaktadır. Çünkü anlamsal dönüşümler, motif bazında gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, dönüşümlerin kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla inceleme bölümüne geçmeden önce, Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi anlatısının tam metnine ve motif indeksine yer verilmiştir. Yer verilen bu tam metin ve motif indeksi birinci bölümün son kısmında yer almaktadır.

Kitabın ikinci bölümü “İnceleme” aşamasını oluşturmaktadır. Güvenç, bu bölümü,

- *Masal Formunda İşlenen Tepegöz Anlatıları,*
- *Efsane Formunda İşlenen Tepegöz Anlatıları,*
- *Hikâye Formunda İşlenen Tepegöz Anlatıları,*
- *Tepegöz’ün Roman Formu,*
- *Şiir Formunda İşlenen Tepegöz Anlatıları,*
- *Bir Tiyatro Metni Olarak Tepegöz,*
- *Dede Korkut Kitabı ve Çizgi Roman,*
- *Dede Korkut Kitabı ve Çizgi Film alt başlıklarında ele alıp değerlendirmiştir.*

Yazar, ele aldığı bu alt başlıklardaki örneklerde, ana metinlerde yer alan bütün değişimler ve dönüşümleri tek tek göstermiş ve bunları nedenleriyle birlikte açıklamıştır. Yeri geldiğinde Dede Korkut Kitabı’ndaki diğer boylardan da örnekler veren Güvenç, anlatılarda bazı konulara inceleme önceliği vermiştir. Bununla birlikte, öncelik verdiği konularda, önceliğin sebebinin de açıklamıştır. Özel adların farklı okunuşlarının üzerinde neden durduğunu

açıklaması, söz konusu yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir. Anlatıları metinlerarasılık bağlamında incelerken aynı zamanda da onların eleştirilerini yapmıştır. Eserlerde yer alan mantık hatalarını göstermiş, hangi eserin başarılı hangi eserin başarısız olduğunu belirtmiştir. Her bir anlatının sonunda o anlatının genel değerlendirmesini yaparak eserde hangi dönüşümlere ne kadar yer verildiğine dikkat çekmiştir.

Kitabın hacmine göre nispeten kısa sayılabilecek sonuç kısımdan sonra kaynakça gelmektedir. Eserin yazımında kullanılan kaynaklarda geçen görsellerin toplu olarak yer aldığı kısımdan sonra dizine yer verilmiştir.

Yazar, Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi'ni, kalıplaşmış motif kataloğuna bakarak değerlendirmek yerine, metnin sözcük boyutunu, anlamsal ve kılışsal bileşenlerini sorgulamıştır. Bu bağlamda klasik folklor araştırmalarının ötesine geçmiştir.

Anlatıları sadece incelemekle kalmayan Güvenç, yeniden yazım sürecinde eser verecek olanlara da yol göstermiştir. Yapılan yanlışları ortaya koymuş, nasıl bir yol izlenirse başarı olunabileceğini belirtmiştir.

Dikkatlice tashih edildiği anlaşılan eserde gözden kaçan yazım hatalarının olmaması çalışmanın kalitesini artırırken eserin basımında seçilen/kullanılan yazı puntosunun son derece küçük olması, okuru bir hayli zorlamaktadır.

Sonuç olarak Ahmet Özgür Güvenç'in, tanıtmaya çalıştığımız eserini, Dedem Korkut Kitabı'nın Türkiye'deki ilk neşirinden günümüze yazılı ortamda geçirdiği değişim-dönüşümleri "Basat'ın Depegözi Öldürdüğü Boy" ekseninde ele alan ve diğer boylar üzerinde yapılacak benzer çalışmalara da kapı aralayan öncü bir çalışma olarak değerlendirmek mümkündür.

Kaynakça

- BEKKİ, Salahaddin (2015), *Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme / Türkiye'deki Yayınlar 1916-2013*, Berikan Yayınevi, Ankara.
- GÜVENÇ, Ahmet Özgür (2014), *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikâyesi (1923-2013)*, Gece Kitaplığı, Ankara.

